

DOI: 10.31866/2616-745X.9.2022.265462
УДК 316.334.23:331.5:303.4]:33.012.8-044.247(477)

ОЦІНКА ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ САМОЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ (за результатами соціальних обстежень 2020/2021 рр.)

Сірий Євген Володимирович^{1а},
Заславська Людмила Володимирівна^{2б}

Надіслано:
19.02.2022
Рецензовано:
01.03.2022
Прийнято:
28.03.2022

¹Доктор соціологічних наук, професор,
старший науковий співробітник,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3396-8168>
e-mail: socio1@ukr.net

²Наукова спеціалістка,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6951-2627>
e-mail: ludmila.zaslavska@gmail.com

^аДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики»,
вул. Еспланадна, 17, Київ, Україна, 01001,

^бДУ «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»,
вул. Пилипа Орлика, 3, Київ, Україна, 01024

Для цитування:

Сірий, В. Є., & Заславська, Л. В. (2022). Оцінка інституційної підтримки підприємницької самозайнятості молоді в Україні в умовах євроінтеграції (за результатами соціальних обстежень 2020/2021 рр.). *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, (9), 220–235. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.9.2022.265462>.

Пропоноване дослідження висвітлює окремі сторони реального поточного стану розвитку молодіжної підприємницької самозайнятості в Україні, зокрема, оцінку її державного регулювання та сприяння в умовах того, що ми інтегруємося з Європою. Окремим дослідницьким сегментом було представлення соціологічних даних стосовно соціальних сторін цієї сфери, а саме: соціальне сприйняття та ставлення до підприємницьких реалій. У статті застосовано: загальнонаукові методи порівняння, описовий метод, аналіз, узагальнення та індукція, які інтегрально дозволяють відобразити об'єктивну картину у ситуації державного сприяння у сфері молодіжного підприємництва.

Було надано часткову оцінку інституційній підтримці молодіжного підприємництва з боку держави в контексті основних проблем, відповідних заходів щодо його регулювання та стимулювання. На підставі соціальних обстежень була доповнена загальна оцінка щодо ситуації з молодіжною підприємницькою самозайнятістю в Україні.

Результати цієї дослідницької роботи є додатковим інформаційним джерелом щодо висвітлення ситуації з розвитком молодіжного підприємництва. Характерними для неї є досить повільні темпи розвитку підприємництва серед молоді через адміністративні, правові, фінансові, організаційні проблеми, а саме: відсутність комплексної, передусім фінансово-кредитної, методико-інформаційної, інвестиційної, освітньої підтримки. Зроблено висновок про характерну декларативність у підтримці підприємницької самозайнятості молоді з боку держави як на національному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Дослідження має як теоретичну значимість для поновлення соціально-економічних та соціально-статистичних параметрів суспільного розвитку, так і практичну – пропозиції та обґрунтовані рекомендації органам виконавчої влади щодо подальшого сприяння розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості.

Ключові слова: молодіжне підприємництво; довіра до влади; оцінка; сприяння розвитку самозайнятості; проблемні чинники; інституціональна підтримка.

Вступ

Проблема зниження рівня безробіття завдяки державному регулюванню та стимулюванню самозайнятості населення і становлення підприємництва у трансформаційних суспільствах останні тридцять років ще залишаються у перманентності їх вирішення. Україна у цій європейській когорті, на жаль, перебуває на останніх позиціях. Цьому є чимало причин. Аналіз літератури показав, що на сьогодні бракує публікацій з акцентом на висвітлення питань молодіжного підприємництва в Україні, оскільки здебільшого ця проблема розглядається в контексті молодіжної політики у комплексі з питаннями громадянської і політичної активності та іншого. У наукових публікаціях характеризуються лише окремі аспекти цього різновиду економічної активності молоді – соціально-педагогічні, статистичні, освітні тощо. Це дає лише фрагментарні абстрактні уявлення щодо проблем і перспектив розвитку молодіжного підприємництва, без бачення конкретних механізмів його активізації. В рамках НДР ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», присвяченої цій проблематиці, крім кабінетних досліджень, було проведено кілька соціальних обстежень опитувального

характеру з метою конкретизації багатьох проблемних та стимулюючих чинників розвитку молодіжного підприємництва і самозайнятості у формуванні конкретних конструктивних засобів стимулювання розвитку цієї сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Спеціальні дослідження інституціональних та інших проблем молодіжного підприємництва у вітчизняній дослідницькій сфері проводяться вкрай мало. Дослідження різних аспектів проблем розвитку цієї сфери, зокрема, вивчення взаємозв'язку інституціонального сприяння в умовах трансформаційних змін є предметом уваги багатьох дослідників-економістів. Емпіричні дослідження економістів та соціологів (Е. Лібанова, О. Цимбал, О. Ярош, Л. Лісогор, Є. Сірого) та ін. свідчать про низьку підприємницьку активність серед молоді та невисокий рівень доходів молодих підприємців. Однак відчутно брак знань із боку комплексних емпіричних соціологічних досліджень аналізованої проблематики, на основі яких можна було б дати ціліснішу характеристику підприємницької самозайнятості та з'ясувати суть найбільш виражених проблем. Мало вивчено інтенції (проблематика можливостей) як самого суб'єкта аналізу (молодого підприємця), так і пошуку можливостей вирішення проблеми у відповідній системі: «молодь – підприємництво – держава – суспільство».

Формулювання цілей статті

Метою дослідження є системне вивчення особливостей розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості молоді в Україні, визначення рівня його проблематичності для подальших пошуків засобів вдосконалення його інституціональної підтримки з використанням наявних та оновлених соціологічних даних.

Виклад основного матеріалу дослідження

На сьогодні і надалі актуальним залишається питання удосконалення існуючого механізму підтримки самозайнятості молоді та молодіжного підприємництва з урахуванням сучасних тенденцій і можливостей в Україні та зарубіжного досвіду.

Розгляд відповідних програм сприяння розвитку цієї сфери показав, що одним із пріоритетів державної молодіжної політики на 2016–2020 рр. визначено безпосередньо зайнятість молоді, а саме – створення в країні таких умов і реалізація таких заходів, які б сприяли працевлаштуванню молоді частини населення (Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної

програми «Молодь України» на 2021–2025 рр. ; Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні, 1993). Загалом, є підстави стверджувати, що в Україні вже створено певне нормативно-правове підґрунтя (хоча це можна вважати перманентним процесом), яке визначає місце самозайнятості молоді в молодіжній політиці та в системі зайнятості населення. Але не більше. Тому що важливість та нагальність державної підтримки цього напрямку як одного з інструментів працевлаштування молодшої частини населення загалом підкреслюється тільки на декларативному рівні.

Однак питання інституційної допомоги малому (дрібному) бізнесу залишається великою проблемою для України. Підтримка малого бізнесу зі сторони держави є обмеженою практично у всіх аспектах.

Однією з проблем на шляху формулювання конструктивних рекомендацій щодо створення сприятливого середовища молодіжного підприємництва, що, без сумніву, потребує вирішення, є усвідомлення реалій та виявлення труднощів і потреб молоді у започаткуванні та веденні бізнесу.

Зазначена ситуація є наслідком відсутності чіткої державної політики у сфері зайнятості протягом тридцятилітнього періоду розвитку України як незалежної держави. В цих умовах уже саме існування молодіжного підприємництва і самозайнятості (далі як МПіС), не говорячи про його розвиток, стає проблематичним через неспроможність та небажання держави розвивати цю сферу, про що свідчать чимало аргументів.

Проблематика розвитку молодіжного підприємництва і самозайнятості представлена у сфері наукових інтересів Державного інституту сімейної та молодіжної політики. З метою отримання та уточнення інформації про окремі проблемні сторони розвитку цієї сфери в рамках НДР Державного інституту сімейної і молодіжної політики нами (авторами цієї статті) було проведено низку соціальних обстежень, зокрема, соціологічне онлайн-опитування представників молодіжного підприємництва та самозайнятості (n=70), а також експертне онлайн-опитування представників окремої категорії державних службовців (n=165), діяльність яких певним чином пов'язана із започаткуванням бізнес-справи, що значно поповнило доволі обмежену інформаційну базу з цієї проблематики. Додатково було проведено глибинне інтерв'ю з представниками МПіС (n=10) та напівстандартизоване інтерв'ю з представниками ДСЗ (n=5) з метою інформаційного уточнення та доповнення окремих позицій.

До основних завдань опитування входило:

- уточнення проблем розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості (далі як МПіС);
- оцінка діяльності влади у сприянні розвитку МПіС;

– оцінка ефективності функціонування окремих інститутів стимулювання МПіС;

– експлікація прийнятних заходів підтримки з боку держави стосовно розвитку МПіС.

У цьому разі була змога уточнити наявні можливості та позиції влади щодо різних видів сприяння розвитку МПіС, а також оцінити сприяння влади у цій сфері.

Загалом дослідження показують, що проблеми як на шляху до відкриття власної справи, так і ті, що супроводжують господарювання, суттєво не змінилися упродовж десятиліття. Сюди можна віднести:

– нещирість та відсутність розуміння з боку державних інстанцій (зокрема, проблеми з місцевою владою, бюрократія),

– адміністративну складність відкриття власної справи, пошуку фінансування,

– невпевненість у стабільності умов ведення бізнесу,

– невизначеність і практичну відсутність політики підтримки малого бізнесу,

– відсутність фінансово-кредитної підтримки,

– значні адміністративні бар'єри,

– високе регуляторне навантаження,

– надмірне втручання органів державної влади,

– високі ставки податків,

– обтяжливий бухгалтерський облік.

Відсутність ефективної підтримки з боку держави інтегрально містить кілька проблем. Зокрема, найчастіше молоді підприємці-початківці, за оцінкою експертів – представників ДСУ, скаржаться на: *недосконале податкове законодавство* (49,4 %), *відсутність доступу до пільгових кредитів* (45,1 %), *адміністративні бар'єри і недовіру громадян до державної політики підтримки підприємств* (39,5 %). А такі проблеми, як *низький рівень оплати праці молоді* (43,8 %) та *неофіційне працевлаштування* (39,5 %), є похідними від економічної та політичної нестабільності у державі (див. Табл. 1).

СІРИЙ ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ, ЗАСЛАВСЬКА ЛЮДМИЛА ВОЛОДИМИРІВНА
ОЦІНКА ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ САМОЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СОЦІАЛЬНИХ ОБСТЕЖЕНЬ 2020/2021 РР.)

Таблиця 1

На що найчастіше скаржаться молоді підприємці-початківці
щодо можливості відкриття та ведення бізнесу? (*кілька варіантів відповіді, %)

1	Недосконале податкове законодавство	49,4
2	Відсутність доступу до пільгових кредитів	45,1
3	Низький рівень оплати праці молоді	43,8
4	Неофіційне працевлаштування	41,4
5	Адміністративні бар'єри і недовіра громадян до державної політики підтримки підприємств	39,5
6	Корупція	33,1
7	Високий рівень інфляції	28,4
8	Поширення неформальної зайнятості	24,7
9	Повільні темпи розвитку молодіжного підприємництва	13,7
10	Інше	1,2

Доповненням до цих позицій щодо започаткування/реалізації підприємницької справи, перешкодою для молоді (за оцінкою експертів) є знову-таки «зовнішні» об'єктивні чинники: *відсутність початкового капіталу* (88,3 %), *відсутність ефективної підтримки з боку держави* (63,8 %). Суб'єктивні «внутрішні» перешкоди, такі як *ризик зазнати невдачі і втратити вкладені кошти* (56,4 %), *відсутність необхідних знань* (40,5 %) та *досвіду* (33,7 %), посідають другорядні позиції (див. Табл. 2). Як бачимо, це ще раз підтверджує думку про те, що представників МПіС в основному хвилюють проблеми широкої державної підтримки.

Таблиця 2

Чинники, що перешкоджають (на думку експертів) започаткуванню/реалізації
підприємницької діяльності молоді (*кілька варіантів відповіді, %)

1	Відсутність початкового капіталу	88,3
2	Відсутність ефективної підтримки з боку держави	63,8
3	Ризик зазнати невдачі і втратити вкладені кошти	56,4
4	Відсутність необхідних знань	40,5
5	Відсутність досвіду	33,7
6	Інше	0,6
7	Нічого не заважає	0

Для з'ясування та уточнення різних заходів із боку держави, які, на думку вже представників молодіжного підприємництва/самозайнятості, носили конструктивний (позитивний) або деструктивний (негативний) характер стосовно впливу на розвиток МПіС, респондентам було запропоновано надати свої міркування у відкритій формі. Звісно, позитивного тут мало (див. Табл. 3, Табл. 4). Більше половини респондентів (68 %) не могли назвати такого роду конструктивні дії держави щодо розвитку МПіС (не пам'ятають, не знають, вважають, що таких не було). Інші назвали: відшкодування, компенсація за «простій» у карантині, певні послаблення (з причини карантину).

Таблиця 3

Дії з боку держави (створені умови) за останній період, що сприяли розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості в Україні (відкрите питання, %)

1	Відшкодування, компенсація за простій у карантині, певні послаблення	14
2	Вважаю, що нічого	11
3	Є можливості в центрі зайнятості отримати підтримку для відкриття бізнесу	4
4	Створення інституцій із підтримки бізнесу та ініціювання програм розвитку молодіжного підприємництва	4
5	Соціальна та психологічна підтримка молоді	4
6	Мабуть, демократичні перетворення, зміна суспільства	3
7	Розширення бізнес-клімату у ВНЗ	3
8	Не пам'ятаю, не знаю таких	57

Щодо оцінювання респондентами інших дій державної влади, що, на їхню думку, перешкоджали прийнятному розвитку МПіС, то тут картина дещо інша – лише 12 % опитаних не пам'ятає про них. Серед основних претензій та незадовольств щодо дій влади було названо: бездіяльність, відсутність реальної підтримки (уваги та допомоги), реальних дій для полегшення бізнесу від держави – близько 33 %, наміри (постанова) про запровадження касових апаратів – 15 %, високі податки – 12 % та інші дотичні чинники (див. Табл. 4).

СІРИЙ ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ, ЗАСЛАВСЬКА ЛЮДМИЛА ВОЛОДИМИРІВНА
ОЦІНКА ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ САМОЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СОЦІАЛЬНИХ ОБСТЕЖЕНЬ 2020/2021 РР.)

Таблиця 4

Дії з боку держави (створені умови) за останній період, що перешкоджали розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості в Україні
(відкрите питання, %)

1	Бездіяльність влади, відсутність реальної підтримки (уваги та допомоги), реальних дій для полегшення бізнесу від держави	33
2	Постанова про запровадження касових апаратів	15
3	Високі податки	12
4	Вся система перешкоджає, плюс системні погіршення	5
5	Часті перевірки	5
6	Корупційність держави	5
7	Приводи до відсунення спрощеної системи оподаткування та адміністративних навантажень	5
8	Відсутня адекватна програма кредитування для початківців	2
9	Закриття ФОП	2
10	Ускладнена звітність	2
11	Погіршення економічного розвитку	2
12	Не пам'ятаю	12

Даючи загальну оцінку ролі державної влади у стимулюванні розвитку МПіС, важливим є, зокрема, і оцінювання ефективності дії відповідних організацій та заходів сприяння активізації МПіС, до яких ми відносимо: *тренінги, конгреси, форуми, фестивалі, бізнес-школи, бізнес-інкубатори, молодіжні центри, ІТ-хаби, конкурси стартапів* (див. Рис. 1). Це ті інституційні засоби, завдяки яким держава прямо чи опосередковано здійснює розбудову сфери молодіжного підприємництва. Застосовуючи подібний принцип вимірювання рівня ефективності діяльності цих інститутів (за 2-бальною шкалою від 0 до 2), результати оцінювання показали, що суттєвих різниць в оцінці їх ефективності немає; з досить невеликою перевагою було більш високо оцінено ефективність від діяльності: *конкурсів стартапів (1,65), ІТ-хабів (1,6), тренінгів, конгресів, форумів, фестивалів (1,56)*. Кількома рангами нижче оцінено ефективність від діяльності *бізнес-шкіл (1,33), молодіжних центрів (1,3), бізнес-інкубаторів (1,29)*. Як виявилось, загалом експерти менше знають про діяльність *бізнес-шкіл*, де 2/3 респондентам важко було оцінити її, і трохи більше поінформовані про проведення *тренінгів, конгресів та форумів*, де 1/3 респондентам важко було оцінити їх діяльність.

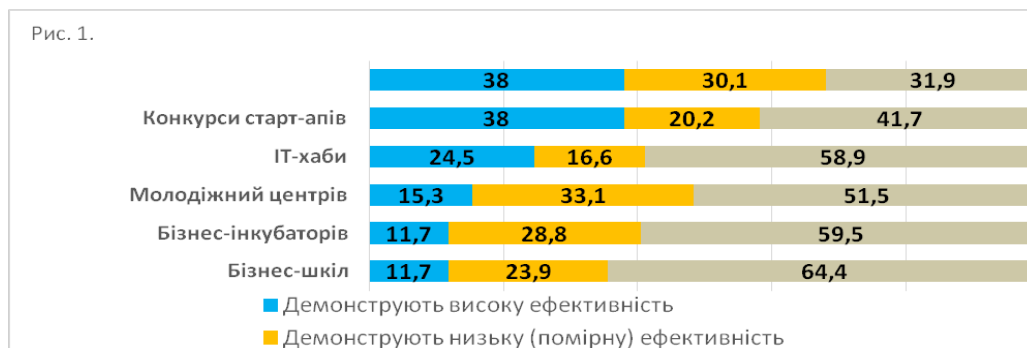

Рис. 1. Оцінка ефективності інститутів у сприянні та активізації молодіжного підприємництва/самозайнятості (%)

Співпраця з представниками бізнес-структур, які, з одного боку дають запити на вакансії робочих місць у системі зайнятості, а з іншого – проявляють свою громадянську позицію у різних способах сприяння розвитку МПіС, мабуть, має бути обов'язковим атрибутивним засобом кожного районного чи регіонального відділення Державної служби зайнятості як одного із інститутів сприяння розвитку МПіС. Згідно з результатами експерт-опитування, близько 80 % респондентів (працівники служби зайнятості) підтвердили наявність в їхній організації/установі практики налагодження та підтримки контактів із представниками бізнесу щодо вирішення проблеми молодіжного безробіття і стимулювання підприємництва та самозайнятості.

Наші обстеження свідчать про низький рівень підтримки та далеко несприятливу роль держави у розвитку МПіС. Її роль сприяння не така масова та ефективна. Значна частка представників МПіС не знають про діяльність інститутів сприяння МПіС нічого. Тих, хто якось пристойно оцінює ефективність їх роботи, дуже мало. А більше половини молодих підприємців не могли назвати чи пригадати конструктивні дії держави щодо розвитку МПіС за останній період (не пам'ятають, не знають, вважають, що таких не було).

Серед основних претензій та незадоволень щодо дій влади безпосередньо є: її бездіяльність, відсутність реальної підтримки (уваги та допомоги), реальних дій із боку держави для полегшення бізнесу; постанова про запровадження касових апаратів, високі податки та інші дотичні чинники.

Всі пропозиції представників МПіС щодо можливих та нагальних заходів для сприяння розвитку МПіС зводилися передусім до: введення податкових канікул, розширення допомоги у відкритті бізнесу в центрах зайнятості, зниження ставки по кредитах для бізнесу, зменшення адміністративних

бар'єрів, суттєвого розвитку бізнес-просвіти у навчальних закладах, зменшення адміністративного навантаження з боку органів державної влади. Це багато в чому корелює з іншими дослідженнями, зокрема, аналізом регіональних програм по молоді, в яких є місце конкретним напрямкам реалізації сприяння МПіС. Однак характерною ознакою проблем, згаданих у регіональних програмах, є наявність значної невідповідності тенденцій розвитку МП загальнодержавним і регіональним пріоритетам, а також недостатнього розвитку підприємництва серед молоді (Фреїк та ін., 2017; Трифонов, 2015).

На побажання респондентів щодо кроків та умов, які повинна зробити держава для активізації молодіжного підприємництва (виключно з їх власного досвіду), було зазначено, що при бажанні держави стимулювати молодіжне підприємництво вона повинна зробити суттєвим спрощення входу в ринок, податкові канікули для першої спроби, спрощення подачі/оформлення документів, щоб ринок почав змінювати систему освіти в аспекті ширшого запровадження підприємницької підготовки. Важливим зазначено не стільки «клопотання» про підтримку та так би мовити сама «підтримка» підприємництва, скільки *не заваяти* йому. Тоді всі, хто хоче і відчуває у собі сили, може вирішувати проблеми із започаткуванням власної справи.

Більш детальна картина стосовно потреб у розбудові сприятливого підприємницького середовища вималювалася у процесі відкритого діалогу та застосування прямих відкритих запитань у нашому опитуванні. Йдеться про виявлення конкретних шляхів стимулювання МПіС із міркувань представників Державної служби зайнятості. 325 позицій відповіді було згруповано і ранжовано у 13 умовних типових груп заходів, кожна із яких за змістом відображає сенсові значення конкретних відповідей респондентів-експертів. Такими виявилися:

1. Впровадження державної програми фінансової та майнової допомоги молодіжному підприємництву (43 %).
2. Пільгове кредитування (30 %).
3. Зменшення оподаткування (27 %).
4. Навчання молодих підприємців (26 %).
5. Всебічна державна підтримка (18 %).
6. Правова підтримка з боку держави (11 %):
7. Стабільність економічного розвитку країни (10 %).
8. Розширення кредитування (10 %).
9. Надання інформаційної підтримки (9 %).
10. Подолання корупції в органах влади різних ступенів (5 %).
11. Спрощення механізму управління підприємницькою сферою (4 %).
12. Позитивне ставлення органів влади до бізнес-спільноти (4 %).

13. Високий рівень безпеки підприємницької діяльності (4 %).

Як видно з результатів дослідження, широкомасштабна пільгова допомога, що виявляється у прийнятній та сприятливій фінансово-кредитній політиці, у пільговому оподаткуванні є основним маркером формування шляхів стимулювання МПіС. Важливими також є і шляхи поінформованості суб'єктів молодіжного підприємництва про різні заходи щодо сприяння та його підтримки з боку влади. Інформаційна підтримка хоч і не є пріоритетною у розвитку МПіС, однак це окремий комунікативний напрямок у розвитку цієї сфери, який виконує низку не менш важливих функцій. Із поданого переліку перевага була надана таким інформаційним каналам, як: ЗМІ (в т. ч. періодичні друковані видання, телебачення) – 62 %, розміщення інформації на сайтах державних органів влади та місцевого самоврядування – 60,7 %, через організації, що утворюють інфраструктуру підтримки суб'єктів малого підприємництва – 55,8 %, що є цілком характерним. Це найбільш поширені канали розповсюдження інформації, однак і їх можливості потрібно збільшувати через інтенсивність подачі інформації. Високої уваги було надано й інформаційним брошурам та соціальним мережам (46 %), а також проведенню круглих столів за участю державних органів влади, місцевого самоврядування та бізнесу – близько 43 % (див. Табл. 5).

Таблиця 5

Можливі ефективні канали інформованості суб'єктів молодіжного підприємництва про різні заходи сприяння та підтримки його з боку влади
(кілька варіантів відповіді, %)

1	ЗМІ (в т. ч. періодичні друковані видання, телебачення)	62,0
2	Розміщення інформації на сайтах державних органів влади та місцевого самоврядування	60,7
3	Через організації, що утворюють інфраструктуру підтримки суб'єктів малого підприємництва	55,8
4	Інформаційні брошури, розміщення інформації в соціальних мережах	46,0
5	Проведення круглих столів за участю державних органів влади, місцевого самоврядування та бізнесу	42,9
6	Розміщення інформації на інформаційних стендах органів влади	21,5
7	Інше	0,6

Отримані дані, так би мовити, закріплюють важливість та необхідність формування комунікативної системи для активізації політики сприяння МПіС. Це свого роду і певні скерування для держави до вироблення конструктивних дій у цій сфері. Підсумовуючи, слід зазначити, що результати експертного опитування засвідчили незаангажованість в оцінці різних проблемних моментів у розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості (Сірий, 2021).

Висновки

Наші дослідження підтвердили та поповнили висновок про суперечність умов розвитку цієї сфери. Складна ситуація з підприємництвом в Україні є системною і вимагає негайних заходів не лише щодо стимулювання його створення і подальшого розвитку, але і нагальності нових принципів підходів до формування дійової системи цього стимулювання.

Серед різновидів основних проблем та надання допомоги для розвитку сфери молодіжного підприємництва, відзначених як представниками МПіС, так і представниками ДСЗ України (тобто представниками державної влади), переважна більшість оцінок так чи інакше сходилася на спільній думці про відсутність ефективної підтримки з боку держави та складні умови розвитку цієї сфери із причин економічної та політичної нестабільності, які ведуть за собою й інші похідні проблеми.

Дослідження думок молодих підприємців щодо ділового клімату та очікувань від реформ в Україні інтегрально демонструє, що більшість із заходів, які потрібні для підтримки їхнього бізнесу, стосуються створення єдиного інформаційного ресурсу щодо питань із ведення бізнесу (бл. 80 %), спрощення системи оподаткування (бл. 70 %); 2/3 молодих підприємців зазначають необхідність зрівняння можливостей для всіх суб'єктів бізнесу, бл. 40 % – вимагають тимчасового мораторію на зміни законодавчих актів та скасування податкових пільг. Також молоді підприємці потребують консультацій та тренінгів із питань ведення бізнесу, що вказує на пошук вектора власної діяльності, часткову нестачу досвіду й слідування європейським тенденціям інституціонального рівня сприяння та фахового рівня підприємницької просвіти.

Ринкові зміни на сучасному етапі розвитку України не ідуть на користь малому бізнесу, а ставлять під загрозу його функціонування взагалі. Вагомими причинами, які гальмують розвиток малого бізнесу, є недостатність його ресурсної та інформаційної бази, а також неспроможність впливати на зміни та ризики, які виникають у процесі економічної діяльності малих підприємств на ринку. На сьогоднішній день головні завдання державної молодіжної політики у сфері зайнятості молоді (на тлі євроінтеграції) мають ще інтенсивніше

розкриватися у напрямі розробки та впровадження механізмів створення сприятливих умов для полегшення суб'єктам підприємництва «входження в ринок», і насамперед в умовах доступу до кредитних ресурсів.

Стосовно розвитку молодіжного підприємництва, цей напрям потрібно реалізовувати хоча б на трьох рівнях: шляхом удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує підприємницьку діяльність; розробки системи пільг та преференцій молодим підприємцям; всебічного розвитку підприємницьких навичок та здібностей української молоді.

Список використаних джерел та посилань:

- Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні, 1993. *Відомості Верховної Ради України*, [online] 16, ст.167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show//2998-12#Text> [Дата звернення 30 квітня 2022].
- Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021–2025 роки, 2021. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 р. №1669-р. *Урядовий кур'єр*, [online] 6, С. 9. URL: http://dsmsu.gov.ua/media/2020/05/10/1/concept_RED.pdf?fbclid=IwAR0h9F1_kJY8SkGU7qHP9wSqWOLdo4b9BT6oVbiaaDyLCNQ3hArv5x9NHw [Дата звернення 30 квітня 2022].
- Сірий, Є. В., 2021. *Особливості розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості молоді в Україні*. Київ: Глобус.
- Трифонов, М., 2015. Неформальна зайнятість населення України: кількісний та якісний виміри. *Спільне*, [online] 13 травня. URL: <https://commons.com.ua/ru/neformalna-zajnyatist-naselennya/> [Дата звернення 30 квітня 2022].
- Фреїк Н., Беспалько В., Федець, І. та Кузяків, О., 2017. *Щорічна оцінка ділового клімату 2016. Аналітичний звіт: національний та регіональний виміри*. [online] URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2015/LEV/ABCA2017/ABCA2016_full_report.pdf [Дата звернення 30 квітня 2022].

References:

- Freik N., Bespalko V., Fedets, I. and Kuziakiv, O., 2017. *Shchorichna otsinka dilovoho klimatu 2016. Analitichnyi zvit: natsionalnyi ta rehionalnyi vymiry* [Annual assessment of the business climate 2016. Analytical report: national and regional dimensions]. [online] Available at: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2015/LEV/ABCA2017/ABCA2016_full_report.pdf [Accessed 30 April 2022].
- Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy "Molod Ukrainy2 na 2021–2025 roky [On the approval of the Concept of the State targeted social program "Youth of Ukraine" for 2021–2025], 2021. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 23, 2020. *Uriadovyi kurier*, [online] 6, p. 9. Available at: http://dsmsu.gov.ua/media/2020/05/10/1/concept_RED.pdf?fbclid=IwAR0h9F1_kJY8SkGU7qHP9wSqWOLdo4b9BT6oVbiaaDyLCNQ3hArv5x9NHw [Accessed 30 April 2022].
- Pro sprianniia sotsialnomu stanovlenniu ta rozvytku molodi v Ukraini [On promoting the social formation and development of youth in Ukraine], 1993. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, [online] 16, st.167. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show//2998-12#Text> [Accessed 30 April 2022].
- Siryi, Ye. V., 2021. *Osoblyvosti rozvytku molodizhnoho pidpriemnytstva ta samozainiatosti molodi v Ukraini* [Peculiarities of the development of youth entrepreneurship and youth self-employment in Ukraine]. Kyiv: Hlobus.
- Tryfonov, M., 2015. *Neformalna zainiatist naseleння Ukrainy: kilkisnyi ta yakisnyi vymiry* [Informal employment of the population of Ukraine: quantitative and qualitative dimensions]. *Spilne*, [online] 13 May. Available at: <https://commons.com.ua/ru/neformalna-zajnyatist-naseleння/> [Accessed 30 April 2022].

**ASSESSMENT OF INSTITUTIONAL SUPPORT
OF ENTREPRENEURIAL SELF-EMPLOYMENT OF YOUTH IN UKRAINE
IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION
(according to the results of social surveys 2020/21)**

Yevhen Siryi^{1a}, Liudmyla Zaslavska^{2b}

¹Doctor of Sociological Sciences, Professor, Senior Researcher,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3396-8168>

e-mail: socio1@ukr.net

²Scientific specialist,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6951-2627>

e-mail: ludmila.zaslavska@gmail.com

^aState Institute of Family and Youth Policy, Kyiv, Ukraine,

^bInstitute of Information, Security and Law of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

This research highlights one of the key issues in the development of youth self-employment – the real current state of certain aspects' development of this area, in particular the assessment of its state regulation and promotion in the conditions of European integration. A separate research segment was the presentation of sociological data on the social aspects of youth entrepreneurship, namely: social perception and attitude to entrepreneurial realities. The article uses general scientific methods of comparison, descriptive method, analysis, generalization and induction, which integrally allow to reflect the objective picture and situations of state assistance in the field of youth entrepreneurship. A partial assessment of the state's institutional support for youth entrepreneurship was provided in the context of the main problems, appropriate measures for its regulation and promotion. On the basis of social surveys there was supplemented the conclusion on the situation with youth entrepreneurial self-employment in Ukraine. The results of this research are an additional source of information on the situation with youth entrepreneurship in Ukraine. It is characterized by rather slow pace of business development among young people due to administrative, legal, financial, organizational problems, namely: lack of comprehensive, financial and credit, methodological and informational, investment, educational support, as well as declarative support at state, regional and local levels. The study has both theoretical significance for the renewal of socio-economic and socio-statistical parameters of social development, and practical –

proposals and sound recommendations to the executive authorities on further promotion of youth entrepreneurship and self-employment.

Keywords: youth entrepreneurship; trust in government; evaluation; promotion of self-employment; problem factors; institutional support.